

OBITELJ I DROGA

BERNARDICA JURETIĆ
Ćiril-Methodova 14, 58000 Split

Stručni članak
Primljeno 7/94.
UDK 37.018.1:613.83

Sažetak

U svakim je vremenima i u svim narodima postojao stanovit oblik uživanja opojnih sredstava. Nedostatak razumijevanja, ljubavi i pozitivnog primjera starijih te poremećena ljestvica vrednota u suvremenom su društvu posebno znakoviti: "imati" ima prednost pred "biti", ali, primjećuje autorica, uz osobne i društvene čimbenike pomanjkanje razumijevanja i ljubavi u obitelji u svakom je slučaju među glavnim razlozima za uzimanje droge.

Ovisnici većinom potječu iz zatvorenih i defenzivnih, hiperprotektivnih odnosno rastrešenih obitelji. Odvikavanje od uzimanja droge mukotrпно je i dugotrajno te zahtijeva mnogo odricanja i istodobno zalaganje obaju roditelja. Važno je da oni žele i znaju prihvatiti i priznati istinu te da svome djetetu pomognu shvatiti kako ono prvo treba donijeti konkretnu odluku i učiniti odlučan korak u svrhu prestanka uzimanja droge, pri čemu će mu roditelji pružati čvrstu podršku.

U većini slučajeva treba potražiti pomoć specijaliziranih osoba i ustanova, npr. bolnički način liječenja te, što je posljednjih godina često i u Hrvatskoj, liječenje unutar terapijskih zajednica. Za te je zajednice znakovito da se u njih ulazi i u njima se ostaje dobrovoljno. Autorica opisuje konkretan program ("Progetto uomo") zajednice koju ona sama predvodi i prati. S time u svezi ističe i važnost i ulogu vjere: manjak ili potpuni nedostatak vjere utječu na početno uzimanje droge, odnosno - u suprotnom procesu - otežavaju odricanje kod ovisnika. Življena vjera konkretnih kršćana te njihova pažnja i blizina mogu biti poticaj i konkretno ohrabrenje ovisnicima koji žele prekinuti s uzimanjem droge. Važan je i preventivni rad s obiteljima i pomoć mladima da otkriju smisao svoga života.

Proučavajući povijesne zabilješke, otkrivamo kako je svako društvo upotrebljavalo droge koje su imale utjecaj na raspoloženje, mišljenje, osjećaje i doživljavanje samoga sebe i okoline.

Opijum je jedna od najstarijih psihoaktivnih supstancija. Kanabis je također poznat stoljećima, a koristio se pri religioznim obredima. Od kanabisa se dobiva i hašiš. U Meksiku, pri svojim vjerskim obredima, Indijanci su koristili gljivu za koju su vjerovali da im omogućava komuniciranje s njihovim božanstvima. U pedesetim godi-

nama ovog stoljeća otkriveno je da ta gljiva pripada rodu *Psilocybe*, a aktivni su joj sastojci nazvani psihocilini i psihocin. Isti je narod koristio i dijelove pejatl kaktusa, koji sadržavaju aktivnu tvar nazvanu meskalin.

Urođenici Perua žvakali su lišće koke i tako oslobađali kokain, koji im je poboljšavao raspoloženje, a istodobno smanjivao osjećaj gladi te povećavao snagu i izdržljivost.

Društvo svojim stavovima snažno utječe na ponašanje svojih članova. Stavovi o tome što je dopušteno, a što zabranjeno, mi-

jenjaju se od vremena do vremena unutar istog društva.

Kod nas je, nažalost, droga dosta raširena, i to kod vrlo mladih ljudi. Sredstva koja se najčešće mogu naći na našem tržištu su hašiš, marihuana i heroin, a rjeđi su kokain, LSD i neke druge sintetičke droge.

RAZLOZI UZIMANJA DROGE

Postoje razni razlozi zbog kojih se pribjegava uzimanju droge, alkohola, tableta itd. Svaki pojedinac ima vlastiti razlog, premda ni oni sami često nisu svjesni što ih je dovelo do toga da se počnu drogirati. Ovisnici često optužuju roditelje, školu, društvo. Nije dovoljno samo materijalno blagostanje, ako su odnosi u obitelji, među ljudima narušeni ili potpuno razoreni. Mnogi mladi su se počeli drogirati zato što nisu osjetili ljubav ni razumijevanje. Nisu željeli odrasti jer im odrasli nisu pokazivali nikakav primjer, niti obećavali budućnost. Od mladih se zahtijeva da se ne drogiraju, odrasli to sami čine televizijom, športom, zabavama itd. Od njih se zahtijeva poštenje, a sami odgovorni im ne daju taj primjer.

Često od mladih čujemo kako im je nedostajala ljubav koju im roditelji nisu pokazivali ni poljupcem, ni zagrljajem, niti su im ikad rekli lijepu riječ. Tako usamljeni, mladi često upadnu u loše društvo i narkomaniju. Od mladih se očekuje da se ne sastaju po uglovima i ne drogiraju, a ne nudi im se ni jedno jedino mjesto gdje se mogu sastajati, igrati, zabavljati, družiti.

Osim toga, poremećena je i ljestvica vrijednosti kod ljudi. Važnije je imati nego biti i to je jak uzrok drogiraju.

Dakle, nije problem droga nego čovjek koji poseže za njom da bi nadoknadio unutarnju prazninu koju ne uspijeva popuniti. Upotreba opojnih sredstava varljiv je odgovor na potrebu za doživljajem raspoloženja duha i uma koji osoba, posebno u dobi mladenačkog rasta, ne nalazi putem potpunog razvoja svojih radnih sposobnosti i međuljudskih odnosa.

Uzimanje droge uzrokovano je unutarnjim siromaštvom koje nekoga čini nesposobnim da "osluhne" osjećaje ljudi oko

sebe i da aktivira bogatstvo emocija koje nosi u sebi te im potamnjuje značaj. Kad mlada osoba ne može sudjelovati u društvu s jednostavnošću i zadovoljstvom, tražit će bijeg i varljivo utočište u efektima koje izazivaju hašiš ili marihuana; kad ne zna uspostaviti unutarnji mir putem razmišljanja ili ponekad molitvom i meditacijom, to će pokušati uz pomoć heroina. Kad trpi zbog nekog kompleksa ili osjećaja nesposobnosti, traži ispunjenje i smisao u kokainu. Kad ne uspijeva u sebi stvoriti mir, traži pomoć u tabletama za smirenje, a kad ne uspijeva zaspati, navikava se piti sedative itd. Ali kad se jednom počne umjetno oporavljati stanje duha i uma, sve je teže pronaći pravi put i sve se je teže samostalno vratiti izvornim vrijednostima. Opojna sredstva postaju začarani krug iz kojeg je sve teže izići. Nesposobnost potpunog proživljavanja i pokazivanja osjećaja, nemogućnost njihova prepoznavanja i gospodarenje njima, uzrokuju kod osobe sve dublji osjećaj usamljenosti. Ako se toj usamljenoj osobi ponudi neko kemijsko sredstvo koje će barem na trenutak udaljiti nesnosnu bol popraćenu osjećajem unutarnje usamljenosti, osoba postaje rob tog sredstva.

Dakle, uzroke uzimanja droge možemo sažeti u par točaka:

1. Mlada osoba u sebi već neko vrijeme proživljava nezadovoljstvo zbog nepostignutih ciljeva ili dosadu jer ne sudjeluje u nečemu što bi je moglo oduševiti, možda je frustrirana zbog doživljenih razočaranja ili se osjeća neprihvaćenom u društvu prijatelja, možda osjeća usamljenost ili je zatvorena u sebe te svoje misli i osjećaje ne uspijeva pokazati drugima.

2. U obitelji nema mogućnosti izreći svoje unutarnje patnje jer su roditelji indiferejni prema njenim osjećajima ili se brinu samo za njeno zdravlje i školske uspjehe; možda su vrlo zaposleni, te ona prikriva unutarnje tjeskobe i počinje glumiti kako je sve u redu. Uostalom možda i nema obitelji u pravom smislu riječi - nedostaje joj jedan od roditelja (uslijed smrti ili udaljenosti), a nema nikoga tko bi ga bar simbolično zamijenio.

Možda se roditelji nikada ne uspijevaju međusobno složiti i ne stvaraju odgovarajuće ozračje za razvoj djeteta (žive odvojeno, rastavljeni su ili čak "razdvojeni u kući"), možda ne znaju unijeti promjene u obitelj koje bi pomogle pri odgoju djeteta. Nesposobni su primijetiti da rast djeteta zahtijeva promjene u međusobnom ponašanju pa stoga ne mijenjaju prijašnje ustaljene navike.

Dakle, osim osobnih i društvenih činitelja koji utječu na uzimanje droge, glavni je razlog apsolutni ili relativni nedostatak obitelji jer je obitelj ključni element u formiranju karaktera neke osobe i njenom odnosu prema društvu.

VRSTE OBITELJI IZ KOJIH NAJČEŠĆE POTJEČU OVISNICI

Obitelj ima različite životne faze: vrijeme zaruka, mladi bračni par, prihvaćanje različitih navika koje donose iz svojih dotadašnjih obitelji, rađanje i odgoj djece, od njihovih privikavanja na život u društvu pa do udaljavanja od kuće i zasnivanja vlastitih obitelji. Svako razdoblje zahtijeva promjene i napor za održanje; ako neka obitelj zaustavi svoj rast i postane statična, ona nužno postaje:

Zatvorena i defenzivna

To je obitelj koja je spremna prihvatiti sve, čak i nemoralna ponašanja, samo da se to ne dozna vani. Jedine veze koje ta obitelj zadržava s okolinom jesu rodbinski odnosi. Tu je dominantna majčina figura. Ona nastoji djecu zadržati u obitelji i sve njihove poteškoće nadoknaditi pretjeranom zaštitom "mamice". Za takvu su majku njezina djeca uvijek u pravu, a za njihove pogreške je kriv netko drugi izvan obitelji.

Hiperprotektivna

Radi se o obitelji koja želi zamijeniti dijete u svim poteškoćama s kojima se ono susreće u životu. Predominantna figura je otac, koji se boji da ga dijete ne osramoti. Zato traži veze i protekcije kako bi pomogao djetetu da se prilagodi: škola, vozački ispit, vojna obveza, ekonomski problemi,

radno mjesto itd. To je obitelj koja će pri susretu s drugom reći: "Pa mi smo mu uvijek dali sve!" I tada će tražiti besmislene protekcije i razgovore da bi uključila dijete u neku terapijsku zajednicu.

Rastresena obitelj

To je obitelj u kojoj je prividno sve u redu, no jedino joj nedostaje osjećaj razumijevanja između pojedinih članova. U toj obitelji roditelji za stolom raspravljaju o raznovrsnim problemima, npr. o njihovom poslu, politici, kulturi, društvenim pitanjima itd., ne primjećujući da je sve to preteško i nerazumljivo njihovoj djeci. Djeca se već odmalena osjećaju neuključenima, smatraju roditelje nedostižnima i nezainteresiranim za njihove probleme, s uvijek spremnim odgovorima na sva pitanja o kojima bi htjeli razgovarati. To je obitelj koja će, zatečena tim otkrićem, reći: "Moje dijete ni samo ne zna što hoće."

Potreba za drogom nije nastala odjednom već nakon duže patnje koju je mlada osoba nosila u sebi, a koja je jednom, uslijed više popratnih okolnosti, bila potisnuta upotrebom droge. Upravo zbog toga potrebno je da obitelj usmjeri posebnu pozornost na ponašanje djeteta, posebno ako je zatvoreno u sebe i povučeno, plašljivo ili rastreseno. Treba ga pokušati iskrenim razgovorom osloboditi problema koji ga tište i obuzimaju mu misli. Na taj će se način osjetiti članom sredine koja je uz njega i shvaća što ono proživljava. Obitelj mora znati kakva prijateljstva bira njezino dijete, zatim promatrati što se zbiva među njima.

Ako postoji povjerenje između roditelja i djece, onda za roditelje neće biti nikakva teškoća da upozore dijete kad primijete da nešto nije u redu.

KAKO OBITELJ MOŽE POMOĆI OVISNIKU

Prije svega treba znati da se problem droge ne može riješiti za kratko vrijeme niti iskorijeniti jednom zauvijek. Nije to kao zub koji izvadimo kad boli, nije ni dug koji se može otplatiti, a ni predmet koji se može kupiti i posjedovati. Riječi "zauvijek" i "ni-

kada više" isključene su iz rječnika onih koji se trude da bi nekog riješili problema droge.

Ovakvo stajalište ne znači da se treba predati prihvaćajući bilo kakav kompromis u suživotu s ovisnicima. Naprotiv, treba znati da je borba protiv droge i oporavak ovisnika dug i mukotrpan posao čiji se rezultati vide tek nakon dugo vremena. Upravo zato trebamo djelovati odlučno, ali na duge staze, spremni na uvijek nova razočaranja s uvjerenjem da na koncu dolazi siguran uspjeh. Eto zbog čega ne smijemo to previše emocionalno gledati, nepotrebno je previše vjerovati u brze rezultate, jer ukoliko do njih ne dođe podliježemo frustraciji. Važno je da se roditelj upita: "Koliko ja stvarno poznajem svoje dijete?" "Koliko dugo ne reagiram na njegovo negativno ponašanje?" Zatim valja početi dijete promatrati drugim očima, s budnom pažnjom onoga tko želi istinski upoznati osobu s kojom živi, svjestan da je sasvim drugačija nego što ju je do sada zamišljao. Od samog početka treba shvatiti i prihvatiti istinu: tko želi pobijediti u borbi protiv droge, trebat će se odreći mnogih stvari. Svaka obitelj ima svoje ideje i ciljeve koje želi postići: novi i veći auto, promjenu stanu da bi bila što bliže radnom mjestu, vikendicu za odmor na moru ili u planinama, neke navike i zabave (poći na utakmicu ili odigrati partiju s prijateljima...).

Da bi se sve to postiglo, potrebna je suradnja i muža i žene, jer istodobna odsutnost obaju roditelja stvara prazninu koju treba spriječiti da se dijete ne bi osjetilo usamljenim. Međutim, kad se primijeti da se droga uvukla u obitelj, najčešće je potrebna kompletna promjena od tadašnje situacije, ne zauvijek, ali za dosta dugo vrijeme u kojem potpunu pozornost treba pokloniti vlastitom djetetu. Čitav obiteljski život treba preurediti jer se problem vlastitog djeteta ne može zanemariti povjeravajući ga nekom drugom. Mnoge obitelji koje se nisu dovoljno bavile problemom droge i odnosile se prema njemu površno, upale su u očaj i krizu koja im je iscrpila sve snage: moralne, fizičke i ekonomske.

Čak i onda kad je vlastito dijete ovisnik i situacija postaje teška, ne treba gubiti nadu

da se može izvući. Ne postoje "izgubljeni slučajevi" nego samo problemi, ponekad vrlo teški. Najteže je ipak vratiti snagu i nadu obiteljima koje su pokušale sve, kucale na mnoga vrata i potpuno su uništene dugogodišnjim razočaranjem, prevarama, frustracijama i nasiljem.

Dok gledaju kako se raspada ono u što su uložile trud, ruše se svi njihovi snovi, žive tjeskobnu svakidašnjicu punu patnje i straha i često padaju u očaj. A kad to nastupi, znači da je već pobijedila droga.

Borba protiv droge je izazov koji će donijeti pobjedu ili poraz i ovisniku i čitavoj njegovoj obitelji. Ili će roditelji uspjeti prenijeti pozitivne osjećaje na dijete ili će ono njih uplesti u svoje nastranosti. Ako je dijete već odavno ovisnik, vjerojatno je i obitelj već suučesnik i nesposobna orijentirati se. Najčešći znakovi njihove dezorijentiranosti su sljedeći:

- Takva obitelj s uvjerenjem izjavljuje: "Naše dijete nije kao ostala", "Ono je sasvim drugačiji ovisnik i ne čini to što čine drugi. Ono je još dijete i dade se zavesti."
- ili "Razlozi zašto se naše dijete drogira sasvim su razumljivi, već odmalena je činio..., kada je narastao susreo je..., čak i liječnik kaže..."; (iskazujući tako dugi niz neutemeljenih uvjerenja);
- Ili "Naša obitelj je nesretna obitelj protiv koje se je sve urotilo; tako nam je bilo lijepo dok... (zatim prepriča neki događaj koji bi bio odlučujući za sve zlo; npr. preseljenje u drugi grad, ekonomska kriza, djevojka koja je ostavila sina itd.);
- ili "On uopće nije pravi ovisnik; već mjesec dana ništa ne uzima, upotrijebi samo poneku tabletu. Prošle godine je bio "čist" šest mjeseci, a prije tri godine se bio čak i ostavio";
- ili "Problem je što nije zaposlen, dok je radio nije tražio novac, vraćao se kući navrijeme, uvijek je bio s nama. Činjenica jest da ima tešku narav zbog čega ne podnosi da ga iskorištavaju pa već četvrti put daje otkaz".

Ove tipične fraze pokazuju do koje je mjere u sve to i obitelj upletena i očito

nemoćna da se distancira od djeteta te razumno uoči situaciju.

U trenutku kad je obitelj zbunjena i očajna, ili je potpuno upletena u duševne poremećaje djeteta da sve to prihvaća kao normalno, treba se osloniti na nekoga tko im može reći istinu i iskreno ih upozoriti na ono što se događa u kući. "Samo ti to možeš učiniti, ali to ne možeš izvesti sam", jedno je od prvih objašnjenja koje ovisnik mora shvatiti u času kad se želi osloboditi; nikada se neće moći sam, svojom vlastitom voljom oprijeti nagonu za drogom budući da se život ne može temeljiti na obrani ili "ne htijenju" nečega.

Život ima smisla samo onda kad se želi, traži i nalazi nešto pozitivno, privlačno i poticajno za ostvarenje.

Da bi promijenio život, ovisnik treba rasti u svojim sposobnostima učeći kako ostvariti svoju osobnost te mora smoći hrabrosti za unutarnje otvaranje osjećajima i doživljajima mnogo ljepšim i snažnijim od onih koje je iskušao uzimajući drogu.

Ali takav rad na upoznavanju i mijenjanju sebe ne može obavljati sam. Ne može istodobno smoći toliko snage da bi se otvorio novim osjećajima i odupro čežnji za drogom. Potrebne su mu bliske osobe koje će mu pomagati i podržavati ga u njegovoj odluci. Sve to vrijedi i za obitelj koja ima dijete-ovisnika; snaga za prihvaćanje svakidašnjeg sučeljavanja, donošenja ispravnih odluka, hrabrost da se ne sustane nego da se smogne snaga dijete čak i udaljiti iz kuće, pribjegavajući ako je potrebno i ekstremnim rješenjima. Potrebno je obratiti se nekome tko može pomoći, budući da se i najodlučnije osobe mogu zbuniti i pokolebati.

OBlici TRETMANA OVISNOSTI

Kad se ustanovi da je osoba zaista ovisnik, pomoć mu se pokušava pružiti na više načina.

No to je najčešće *bolnički način liječenja* i održavanje na metadontu, tj. heptanonu, a u novije vrijeme kod nas se počelo prakticirati i liječenje u terapijskim zajednicama za tretman ovisnika.

Budući da droga nije medicinski tj. farmakološki fenomen, ovisnik se ne može ni liječiti bolnički. Problem je čovjek, a ne droga, stoga je i tretman ovisnika mnogo zahtjevniji od običnog bolničkog liječenja. U bolnici mu se može pomoći da efikasno prođe apstinencijsku krizu. Patnja se može umanjiti raznim lijekovima, no uz veliki rizik da se na već postojeću ovisnost nadoveže i druga. To je slučaj npr. s beskonačnom i uvijek ponovnom primjenom heptanona, koji nije ništa drugo doli zamjena za trenutke kad je teško nabaviti heroin. Ovisnik je u stvari sklon gutati sve do čega dođe da bi doživio nešto slično prijašnjem zanosu. Stoga pomoći nekom ovisniku u krizi ne znači sažaljevati ga nego voditi ga s autoritetom koji ga podupire i pomaže da svlada slabost koju proživljava. Ne smije ga se ni jedan trenutak ostaviti samoga pa niti u kupaonici. Treba ga neprestano poticati da se ne bi zatvarao u svoje misli i strahove, da ne bi upao u malodušnost koja bi se mogla javiti kao posljedica spoznaje mnogih životnih promašaja i neuspjeha, što mu se uslijed vraćene bistrine razuma javljaju u pravoj težini.

TRETMAN OVISNIKA U TERAPIJSKOJ ZAJEDNICI

Dobrovoljni dolazak je bitan faktor ovog programa. Zajednica nije bolnica, niti je zatvor. U nju se ulazi dobrovoljno i u njoj se dobrovoljno ostaje. Ukoliko netko ne prihvaća njena pravila, može je napustiti.

Uključivanje u program ovisi o spontanom pristanku osobe, premda obitelj igra važnu ulogu ukoliko stavlja ovisnika pred slobodan i odgovoran izbor.

Naš program (Progetto Uomo) je isključivo odgojnog karaktera.

1. Afektivna nezrelost, netolerancija na frustracije, nesposobnost prihvaćanja pravila, potreba za imaginarnom osobom umjesto vlastitoga narušenog identiteta - sve su to crte koje karakteriziraju ovisnika. One nas podsjećaju na prekinutu ili nedovršenu adolescenciju.

Terapijski program se ne ograničava na ispravljanje smetnji psihičkog funkcioniranja.

niranja, već promovira kompleksan razvoj u psihološko-odgojnom smislu kako bi se mlada osoba izdigla iznad svojih ovisnosti i postigla psihološku autonomiju i etičku i duhovnu zrelost.

Realizirati odraslu osobu, sposobnu suočiti se sa stvarnošću, s poteškoćama, pomoći joj da pronađe temeljne vrijednosti za egzistencijalni smisao - to je, ne samo psihoterapeutski nego i odgojni zadatak.

"Progetto Uomo" svojim štićenicima omogućuje da postignu čvršću stabilnost, trajniju i značajniju od iluzorne koju može dati droga.

2. Radi se u biti na tom da se destruktivni osjećaji koje je izazvala ovisnost zamijene onima koje posjeduju odrasle i samostalne osobe, koje znaju biti u miru sa samom sobom i s drugima.

Taj kompleksni i zahtjevni terapijski program zahtijeva angažiranost svih osobnih dimenzija ovisnika i grupe koja proživljava isto iskustvo.

3. Uostalom, svaka efikasna psihoterapijska tehnika je strukturirana i integrirana u odgojnom kontekstu kojim upravljaju sami štićenici, kao da su u stvarnoj obitelji. U svakom slučaju obitelj je stvarni model po kojem je strukturiran program.

Iskustvo grupe i zajednice osigurava štićeniku funkciju oca (pravila, disciplina, skala vrijednosti), integriranu s funkcijom majke (prihvat, zaštitenost, toplina).

Na koncu, i samoj obitelji se pomaže da uskladi te dvije funkcije.

Sve to skupa pozitivno utječe na mladića i djevojku, kako bi, pronašavši prave vrijednosti, mogli steći i vlastitu autonomiju i identitet.

Vjera i droga

Kako smo mogli do sada vidjeti, poremećen je odnos vrijednosti u društvu, mladi su prepušteni sami sebi, nedostaje im smisao itd., stoga se droga pojavljuje kao logična posljedica.

Dakle, u ovakvoj civilizaciji kakva je danas, ono unutarne čovjekovo, najdublje, najsvetije, što tvori samu srž bića sve više dolazi u pozadinu, sve više blijedi.

Danas, u općoj konfuziji, u nutrini čovjekova bića ne znamo otkriti Smisao, upoznati ga i predati mu se. Poznati austrijski psihijatar i otac logoterapije (terapije smislom) V. Frankl tvrdi da čovjek ne može živjeti bez smisla.

Čovjek vjernik u vjeri je pronašao svoj smisao i životne ga nedaće neće baciti u malodušje. Suočiti će se s problemima, pokušat će ih riješiti, a ukoliko su nerješivi onda će ih prihvatiti jer ima smisla. Po nekim svjetskim statistikama, pravi vjernik rijetko će kad posegnuti za drogom jer on svoje probleme rješava na drugi način i smisao mu nije u drogi.

Starosna dob ovisnika u nas je vrlo niska. To je negdje između 14 i 20 godina. To su upravo najosjetljivije godine kad se formira ličnost, kada se mlada osoba susreće s mnoštvom osobnih problema koje treba definirati i riješiti. U svojoj toj konfuziji droga nailazi na vrlo plodno tlo. Vjera tu može pomoći, ali najprije treba pomoći osobi da pronađe smisao, da složi sve kockice u mozaiku koje je droga razrušila, a tek onda vjera dolazi kao nadogradnja. Bolesna, tj. razorena osoba ne može pravo susresti Boga.

Kad je osoba stimulirana umjetnim sredstvima, kao što su droge, takvi pokušaji nikad ne mogu dovesti do autentičnog religioznog života.

Ovisniku, kojem obično nedostaje ljubavi, treba se približiti i pomoći da osjeti ljubav Kristovu. Treba mu pomoći da otkrije životne ideale. To mu nećemo pokazati tumačeći mu svaki dan Sv. pismo, nego živjeti u skladu s Radosnom viješću i potpuno živjeti ideale. Tada će naš primjer privući mladu osobu da i sama potraži onu radost koju mi imamo i smisao koji nas ispunja. Velika je odgovornost na onima koji rade s mladeži. Njima treba pomoći da rano otkriju smisao, uputiti ih pravim putem, pokazati im ideale, kako u kritičnom razdoblju ne bi krenuli krivim putem.

Mladima treba posvetiti vrijeme, treba im dati samoga sebe. Oni su vrlo zahtjevni, a to znači da traže, da žele nešto učiniti, da

žele ići pravim putem. Velika je odgovornost na nama ako se oglušimo na njihove vapaje. Imali smo ih, a nismo ih znali spasiti.

Prevenција se ne sastoji u lekcijama o drogi. Ona je u radu s obiteljima, odgoju roditelja, pomoći mladima u otkrivanju smisla itd.

Lako je govoriti o drogi, ali to neće spriječiti mladenačku znatiželju. No kad se mlade pravo usmjere, ta njihova potreba za istraživanjem nepoznatog poprimat će pozitivan oblik i moći će se iskoristiti u druge svrhe.

LITERATURA

- V. POZAIĆ (ured.), *Droga - od beznada do nade*, FTI, Zagreb 1993.
- D. MILLER, *Adolescenza e terapia*, Borla, Roma 1990.
- AA. VV., *Formazione degli operatori nella comunità cristiana, nella famiglia, nelle strutture pubbliche*, Edizioni Paoline, Torino 1991.
- A. BRACONNIER - D. MARCELLI, *I mille volti dell'adolescenza*, Borla, Roma 1990.
- M. PICCHI, *Vincere la droga*, Piemme, Casale Monferrato 1990.